

— важливим напрямом діяльності влади є насамперед захист інтересів державних, а не лише індивідуальних, групових, партійних [4, с. 53].

Отже, існування держави з розвиненою політичною системою можливе лише за наявності високого рівня правової культури як у системі влади, так і в інститутах громадянського суспільства. В Україні відбуваються складні та суперечливі процеси політичної трансформації демократичного державного ладу, а це обумовлює потребу в неухильному зростанні й досягненні високого рівня правового світогляду та правової культури кожної особи, кожного громадянина і народу в цілому, як представників державних інституцій, так і громадянського суспільства.

Література

1. Венгеров А. Б. Теория государства и права / А. Б. Венгеров. – М.: Омега-Л, 2004. – 571 с.
2. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: Підручник / О. Ф. Скакун. – 2-ге видання. – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 520 с.
3. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політологія: Навч. посіб. / С. Д. Гелей, С. М. Рутар. – 8-е вид., перероб. і доп. – К.: 2012. – 466 с.
4. Макаренко Л. О. До проблеми формування правової культури в Україні / Л. Макаренко // Віче. – 2007. – № 18. – С. 52-53.

УДК 340.12(043.2)

Григолінський С. О., студент,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Бородін І. Л., д.ю.н., професор

ДОКТРИНА У ПРАВОВІЙ НАУЦІ

Правова наука є одним із важливих соціальних інститутів, якому належить значна роль у життєдіяльності суспільства і держави, зокрема, у державотворенні, удосконаленні сучасної системи національного законодавства, правозастосовній діяльності, формуванні правової культури громадян тощо. Науково обґрунтовані висновки і пропозиції мають становити основу в розробці загальнодержавних доктрин, концепцій і програм соціально-економічного розвитку України. Незважаючи на численну літературу з проблем правової науки, її методології, реалізації результатів дослідження у практиці державотворення і правової системи, все ж залишаються питання, які потребують з'ясування. Одне з таких питань стосується визначення природи, місця і ролі у правовій науці такого явища, як доктрина.

Почнемо з того, що у правознавстві термін «доктрина» найчастіше застосовується у зв'язку з тлумаченням правових норм, позначенням джерела права і самого права, основоположних учень про право і державу, скажімо, доктрина верховенства права, доктрина правової держави, доктрина поділу державної влади тощо. Головним чином саме цими обставинами зумовлено вживання в теорії права і держави відповідної термінології: доктрина і похідних від неї понять – доктринальне тлумачення, доктринальне право, доктринальна концепція.

Крім того, варто зазначити, що терміном «доктрина» називають й окремі юридичні акти органів державної влади.

Доктрина (лат. *doctrina*) за змістом означає вчення, зокрема, наукове, філософське, політичне, військове тощо; це теорія, система поглядів, теза, принципи, світогляд [2, с. 183]. Проте далеко не всі погляди і теорії відповідають тому, що має розумітися під доктриною. Тому не дивно, що ця категорія часто використовується для позначення авторської точки зору з певного питання теорії права і держави (наприклад, доктрини: «широкого» поняття права; правових позицій конституційного правосуддя; ясності норм закону; державного устрою і т. ін.). Проте доктрина, на нашу думку, є набагато складнішим явищем у правовій науці, ніж та чи інша авторська позиція з питань права і держави.

Теоретичні аспекти цієї теми розглянуті в дисертаційному дослідженні І. Семеніхіна, в якому, зокрема, «правова доктрина» визначається як «зумовлена характером політико-правової культури суспільства система ідей та наукових поглядів на право, актуальні напрямки розвитку правової системи, що визнаються юридичною спільнотою і є концептуальним підґрунтям нормотворчої, правозастосовної і правотлумачної діяльності [5, с. 20].

Категорію «доктрина» здебільшого розглядають як тотожну поняттю науки доктринальне/наукове тлумачення, доктринальне/наукове право або право науки), що, на нашу думку, є цілком правильним. По суті такої позиції дотримується А. А. Васильєв, визначаючи «правову доктрину» як «сукупність знань, теорій, ідей, понять, суджень про право, правові явища [1, с. 10].

Природа науково-правової доктрини полягає передусім у тому, що вона є результатом пізнання, правової науки, її невід'ємною структурною частиною, а за часом доктрині характерна більше статика ніж динамізм. У цьому сенсі науково-правові доктрини з проблем права (доктрина верховенства права) і держави (доктрина правової держави) включають усталені наукові ідеї (пріоритет прав людини перед публічною владою), сформульовані принципи (свободи, справедливості, рівності всіх перед

законом і судом), а також поняття загальних категорій (право, закон, держава, публічна влада) [3, с. 55].

Щодо місця і ролі науково-правової доктрини у правовій науці, то вона є визначальним її центром, навколо якого формуються знання про право і державу, в тому числі як фундаментальні, такі прикладні. Науково-правова доктрина є цілісною, автономною і логічно побудованою системою основоположних ідей, сформованих в певну теорію, вчення про право і державу як у цілому так і з їх окремих аспектів (науково-правові доктрини прав людини, суверенітету держави і т. д.). Також важливою складовою доктрини є аргументація, доказовість її тверджень, що, власне, визначає її як науково-правову [4, с. 79].

Отже, аналіз лише зазначених аспектів свідчить, що за своєю сутністю категорія доктрини збігається з поняттям науки. Не випадково, що у правознавстві вони розуміються як синонімічні терміни (наприклад, доктринальне/наукове тлумачення. Разом з тим насправді правова наука у структурному і функціональному відношенні є явищем значно складнішим, ніж доктрина. Наука завжди перебуває в динаміці, безперервно здійснює притаманні їй функції пізнання закономірностей права і держави. До того ж юридична наука – це складна багатогалузева система фундаментальних і прикладних знань, які прямо та опосередковано спрямовані на вирішення практичних завдань у сферах державотворення, місцевого самоврядування, правової системи, міжнародних відносин тощо.

Література

1. Васильев А. Правовая доктрина как источник права: вопросы теории и истории / А. А. Васильев. – М.: Юрлитинформ, 2009. – 268 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250 000 слів/ уклад. О. Єрошенко. – Донецьк: Глорія Трейд, 2012. – 864 с.
3. Євграфова Є. Доктрина у правовій науці і юридичній практиці / Є. Євграфова // Вісник Національної академії правових наук України. – 2013. – № 2. – С. 52-62.
4. Євграфова Є. Доктрини і концепції в правовій системі України: форми і сфери застосування / Є. Євграфова // Право України. – 2010. – № 5. – С. 77–84.
5. Семеніхін І.В. Правова доктрина в системі юридичної науки та практики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / І. В. Семеніхін. – Х., 2012. – 20 с.